

Hodnocení

diplomové práce Jany Kočiškové „Postavení žen ve vrcholné politice na konci šedesátých let 20. století a jejich postoje k sovětské okupaci ČSSR“

Jana Kočišková, studentka Ústavu politologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, si pro svoji magisterskou diplomovou práci vybrala historické téma. Soustředila se na osudy československých žen, angažujících se na přelomu 60. a 70. let 20. století ve vrcholné politice, v době velmi dramatické, která vyžadovala od každého československého občana, aby zaujal jednoznačné stanovisko k politickým událostem. Na tom, jaký postoj zaujme a do jaké míry je odhodlán hájit své názory a přesvědčení, závisel další osud politické i profesní kariéry každého jednotlivce. Z tohoto důvodu je téma, které si Jana Kočišková vybrala, velmi záslužné a neotřelé. Aniž o to speciálně usilovala, stala se její práce důležitým příspěvkem k poznání procesu, který bývá označován jako „normalizace“ 70. a 80. let minulého století. Další pozitivum její práce spatřuji v tom, že se zaměřila na ženskou problematiku, která je v naší historické produkci zatím dosti opomíjená, ačkoliv role žen v životě společnosti má zásadní význam.

Autorka ke své práci přistoupila velmi zodpovědně. V úvodní části podává přehled stavu zpracování problematiky, jíž se věnuje, a byla nucen konstatovat, že ačkoli „problematika Pražského jara a následné srpnové okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy je dnes již v literatuře bohatě zpracována a události jsou detailně analyzovány den po dni ze všech možných úhlů pohledu“, neměla při své práci k dispozici žádnou studii, „zabývající se analýzou role a postojů žen ve vrcholných politických funkcích v tomto období“ (str. 12). Ze seznamu použitých prací vyplývá, že měla v rukou snad celou českou odbornou produkci, věnovanou problematice ženské emancipace, a za velmi chvályhodné pokládám, že prostudovala i celou řadu zásadních titulů anglických a německých. Za záslužné pokládám i její práci s digitálním archivem Parlamentu České republiky.

Aby zasadila vlastní téma své práce do potřebných historických souvislostí, pokusila se Jana Kočišková o historický přehled veřejné angažovanosti žen od 90. let 19. století do 60. let 20. století. Za

poněkud zavádějící pokládám, že ačkoliv hovoří o působnosti žen v Československu, ve skutečnosti se soustředí pouze na území Čech a Moravy, Slovensko ponechává stranou. Pro doplnění tohoto velice zajímavého přehledu uvádím, že vedle časopisů, určených ženskému publiku, jež autorka uvádí, vycházely na Moravě od roku 1904 také nesmírně zajímavé Ženské směry, které financovala matka budoucího komunistického funkcionáře Alexeje Čepičky, v té době podnikatelka v Kroměříži.

Samostatnou kapitolu věnuje Kočišková politické participaci žen po druhé světové válce do roku 1968. Pozitivně hodnotím, že zaznamenala rozpor mezi hesly o nutnosti rovnoprávnosti žen s muži, která proklamovala Komunistická strana Československa, a realitou, jež se projevila tím, že – na rozdíl od strany národně socialistické – žádná žena nedosáhla funkce místopředsedkyně strany. Správně také upozorňuje, že po roce 1948, kdy se KSČ chopila nekontrolovatelné moci v zemi, zavedla sice kvóty pro počty žen ve vrcholných funkcích, například v parlamentu, že však šlo o krok ryze formální, neboť „mnohé ženy byly do svých funkcí dosazovány pouze ... do počtu a většina z nich neměla pro svou práci potřebnou kvalifikaci ani vzdělání“ (str. 23).

Z logiky věci zaujímal většina žen, na něž se Jana Kočišková ve své práci zaměřila, poměrně významné místo v Komunistické straně Československa, i když samozřejmě věnuje pozornost rovněž ženám stojícím mimo politické strany, které se ovšem veřejně angažovaly ve prospěch politiky KSČ. Členky jiných stran Národní fronty ponechává stranou svého zájmu (nebo jsem, pokud se některá v diplomové práci vyskytuje, ji přehlédl). Proto pokládám za správné, že se autorka zaměřila také na názory teoretiků marxistického politického myšlení na ženskou otázku a postavení žen ve společnosti. Podrobněji se zaměřila na díla Bedřicha Engelse a Augusta Bebel a na základě jejich rozboru konstatuje, že komunistická ideologie přikládala ženské emancipaci a boji za dosažení rovnoprávnosti velký význam. V následující kapitole, kterou příznačně nazvala Postavení ženy v praxi, však opět dokazuje, že skutečné místo ženy v reálném životě bylo poněkud odlišné. Správně poukazuje na skutečnost, že komunistický režim v Československu úsilí o rovnoprávnost žen v podstatě redukoval na jejich nástup do zaměstnání se vším, co z toho vyplývalo. Se závěry Jany Kočiškové v tomto směru naprosto

souhlasím, dovoluji si však polemizovat s jejím tvrzením, že „technický pokrok vedl ke snížení namáhavosti prací a ženy tak nastupovaly i na pracovní pozice dříve tradičně vyhrazené pouze mužům (například v továrnách a průmyslu)“ (str. 32). Nástup žen do těchto pozic nebyl dán tím, že by jejich práce byla lehčí než dříve díky novým strojům či dokonalejším technickým zařízením. Naopak ženy vidíme i v povoláních fyzicky namáhavých, pracovaly např. v dopravě (vzpomeňme na heslo, vylepované ve své době např. v tramvajích: „Žena v dopravě – náš cíl!“) na těch stejných strojích, z nichž krátce předtím odešli muži, kteří přešli do dolů či těžkého průmyslu atd. Čili ne technický pokrok a usnadnění práce vedly ženy do zaměstnání, nýbrž politický tlak a existenční nutnost je k tomu většinou přiměly.

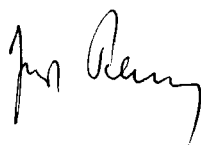
Za velmi dobře zpracovanou pokládám i pátou kapitolu předložené práce, věnovanou ženám ve veřejných funkcích ve vrcholných ústavních institucích. Dobré jsou postřehy o činnosti Československého svazu žen i upozornění na mzdovou a finanční diskriminaci žen v dobách komunistického režimu. Značnou část práce zaujímá vyličení portrétů žen ve vrcholných politických funkcích, většinou poslankyň Národního shromáždění. Za její slabinu pokládám až přílišnou stručnost některých biografických hesel. Přitom, kdyby autorka zašla do Archivu Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, dostala by k dispozici osobní spis každé z nich, většinou i s podrobným životopisem.

Absenci studia archivních pramenů vnímám jako největší slabinu předložené diplomové práce, kterou jinak hodnotím velmi vysoko, respektuji však, že jde o práci obhajovanou na půdě Ústavu politologie, nikoli na půdě katedry historie. Nicméně v možnosti následně prostudovat materiály uložené v parlamentním archivu a v Národním archivu vidím dobrou rezervu pro případ, že by se autorka rozhodla problematice žen ve vrcholné politice v období komunistického režimu věnovat i nadále.

Na závěr rád konstatuji, že vzdor uvedeným dílčím připomínkám se Janě Kočiškové podařilo napsat velmi dobrou diplomovou práci, kterou hodnotím jako výbornou a kterou doporučuji k přijetí.

V Praze 23. září 2009

Doc. PhDr. Jiří Pernes, Dr.

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR v. v. i.
Vlašská 9
118 40 Praha
pernes@volny.cz